

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до кваліфікаційної роботи

СУМИ – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет харчових технологій
Кафедра туризму

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до кваліфікаційної роботи

**для здобувачів спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація»,
денної і заочної форми здобуття освіти
ступеня вищої освіти «магістр»**

СУМИ – 2025

УДК 378.147:001.891:379.85

К56

Укладачі: Коваленко О. В., к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму
Спик Л. І., к.іст.н., доцент, доцент кафедри туризму
Онопрієнко В. П., д.пед.н., професор, професор кафедри туризму
Дяченко Л. А., к.е.н., доцент, доцент кафедри туризму
Новікова А. В., к.с.-г.н., доцент кафедри туризму

К56 Науково-методичне забезпечення навчального процесу: Методичні рекомендації до кваліфікаційної роботи для здобувачів спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація», денної і заочної форми здобуття освіти ступеня вищої освіти «магістр»/ редактор О. В. Коваленко. - Суми, 2025. – 48 с.

В методичних рекомендаціях викладені вимоги до виконання, оформлення і захисту кваліфікаційних робіт здобувачами факультету харчових технологій СВО «магістр» спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація». Висвітлено загальні положення, мету і завдання, тематику і зміст кваліфікаційних робіт.

Рецензенти:

Боковець С. П., доктор філософії (PhD), доцент кафедри технології харчування Сумського НАУ;

Великодний І. М., директор ТА «Крокуючі крізь час» (ФОП Великодний І. М.), м. Суми.

Відповідальний за випуск:

Коваленко О. В., к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму

Рекомендовано до видання Радою із забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти факультету харчових технологій.

Протокол №5 від «18» грудня 2025 року

ЗМІСТ

Вступ	5
Мета та завдання кваліфікаційної роботи	9
Визначення тематики і керівників роботи	11
Обсяг, структура та зміст кваліфікаційної роботи	13
Порядок виконання кваліфікаційної роботи (етапи)	20
Керівництво та рецензування	22
Вимоги до академічної доброчесності	23
Вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи	24
Підготовка презентації до захисту роботи	28
Вимоги до захисту кваліфікаційної роботи	30
Вимоги до розміщення кваліфікаційних робіт в електронному репозиторії	34
Використана література	35
Додаток А – Титульний аркуш	36
Додаток Б – Завдання на кваліфікаційну роботу та календарний план	37
Додаток В – Анотація	39
Додаток Г – Зміст	41
Додаток Д – Вступ	42
Додаток Е – Форма самооцінювання	43
Додаток Є – Відгук керівника	44
Додаток Ж – Подання	45
Додаток З – Рецензія	46
Додаток И – Декларація академічної доброчесності	47

ВСТУП

Складовими частинами процесу навчання у закладі вищої освіти є написання курсових робіт, проходження навчальних, виробничих та інших практик, виконання наукових досліджень, виступи на студентських конференціях та написання в кінцевому підсумку кваліфікаційної роботи.

Її написання допомагає майбутньому фахівцю розвивати навички самостійної роботи з науковою літературою; оволодівати навичками самостійного викладення у письмовому вигляді проблем за обраною темою; поглиблювати теоретичні знання та застосовувати їх у конкретному дослідженні на прикладі обраного об'єкту (підприємства, галузі).

Кваліфікаційна робота – це академічна письмова робота, спрямована на вирішення вузької проблеми, самостійне дослідження та/або здійснення інновацій, що виконується здобувачем вищої освіти при завершенні навчання за освітньою програмою відповідного рівня вищої освіти. Вона спрямована на вирішення актуального теоретичного або науково-практичного завдання, яке виконане незалежно з консультативною підтримкою науково-педагогічного працівника у формі письмової роботи (рукопису).

Кваліфікаційна робота виконується студентом самостійно під консультативним керівництвом науково-педагогічного працівника і являє собою оригінальне дослідження та/або вирішення спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, здійснення інновацій через узагальнення традиційного розуміння теоретичних та/або практичних питань відповідно до теми кваліфікаційної роботи (проєкту) та характеру навчальних цілей, передбачених відповідним рівнем Національної рамки кваліфікацій, стандартом вищої освіти, освітньою програмою.

Кваліфікаційна робота має забезпечувати **досягнення програмних результатів навчання**, передбачених освітньою програмою для відповідного освітнього компонента, а саме:

ПРН1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань.

ПРН2. Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур у сфері туризму і рекреації.

ПРН3. Застосовувати сучасні цифрові технології, методи та інструменти дослідницької та інноваційної діяльності для розв'язання складних задач у сфері туризму та рекреації.

ПРН4. Проводити аналіз геопросторової організації туристичного процесу, проєктувати його стратегічний розвиток на засадах сталості.

ПРН5. Здійснювати комплексний аналіз і оцінювання функціонування туристичного ринку різних ієрархічних рівнів, прогнозувати тенденції його розвитку.

ПРН6. Аналізувати та оцінювати діяльність суб'єктів туристичного ринку, планувати результати їх стратегічного розвитку.ПРН9.

ПРН10. Приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування.

ПРН11. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійних проблем, презентації результатів досліджень та проєктів у сфері туризму і рекреації.

ПРН12. Аналізувати, формулювати і реалізовувати національну та регіональну туристичну політику, вдосконалювати механізми управління туристичними дестинаціями на національному, регіональному та локальному рівнях.

Кваліфікаційна робота виконується мовою, якою здійснюється навчання на освітній програмі (розділ «мова навчання» у профілі освітньої програми).

Дані методичні рекомендації до кваліфікаційної роботи для здобувачів спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація», денної і заочної форми здобуття

освіти ступеня вищої освіти «магістр» розроблені згідно з *Положенням про кваліфікаційні роботи в Сумському національному аграрному університеті* (затверджено рішенням Вченої ради Сумського НАУ протокол №19 від 02 травня 2025 р. зі змінами та доповненнями затвердженими Вченою радою Сумського НАУ протокол №4 від 29 вересня 2025 р.) з урахуванням нормативно-правової бази щодо організації освітнього процесу в університеті.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота є обов'язковим освітнім компонентом, що представляє самостійний, формально структурований досвід навчання і має узгоджений і чіткий набір результатів навчання, що відповідають певному рівню НРК, визначені навчальні завдання та відповідні критерії оцінювання.

Кваліфікаційна робота магістра як обов'язковий компонент освітньої програми підготовки магістра являє собою оригінальний внесок у вирішення проблеми через проведення досліджень, реалізованих здобувачем під керівництвом наукового керівника для досягнення визначених освітньою програмою результатів навчання, що відповідають сьомому рівню НРК, у формі письмової роботи.

Мета кваліфікаційної роботи магістра – розвинути у здобувача:

- спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності/галузі знань;
- критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань;
- здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах.

Після виконання кваліфікаційної роботи магістра та під час її захисту **здобувач має продемонструвати:**

- здатність виконувати навчальні завдання із високим ступенем автономії;
- уміння знаходити інформацію відповідно до теми з різних джерел; опрацьовувати та критично осмислювати наукові публікації за обраною темою;
- систематизувати та узагальнювати інформацію, виділяти невирішену частину теоретико-методичного або практичного питання, яке вивчає;
- уміння використовувати відповідну методологію для перевірки припущень та обґрунтування вирішення теоретичного або практичного питання, яке вивчає;

- здатність аналізувати отримані результати дослідження, пропонувати інноваційні рішення, розв'язувати питання теоретичного або практичного характеру за наявності неповної або обмеженої інформації;

- здатність робити обґрунтовані висновки на основі проведеного аналізу, розрахунків, прогнозів, обґрунтовувати пропозиції;

- уміння формувати відповідну роботу відповідно до вимог щодо змісту, структури, оформлення;

- здатність захищати отримані результати через процедуру прилюдного захисту, демонструючи зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації.

Підготовка кваліфікаційної роботи здійснюється при суворому дотриманні вимог академічної доброчесності.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕМАТИКИ І КЕРІВНИКІВ РОБОТИ

Тематика кваліфікаційних робіт охоплює широке коло проблем сфери туризму. Вона обов'язково має бути актуальною й відповідати основним напрямкам досліджень в туризмі.

Тему здобувач обирає самостійно із запропонованого переліку, або може запропонувати власну тему, погодивши її з керівником роботи.

Формування рекомендованої тематики кваліфікаційних робіт здійснюється випусковими кафедрами за кожною освітньою програмою і розміщується у відкритому доступі на сторінці випускової кафедри. Тематика кваліфікаційних робіт переглядається й оновлюється щорічно та має відображати сучасніші тенденції розвитку спеціальності. Стейкхолдери-роботодавці, з якими співпрацює факультет, можуть пропонувати теми, що відображають актуальні практичні проблеми, чи проблеми, що потребують наукового вирішення.

Теми кваліфікаційних робіт мають бути пов'язані, як правило, з напрямками основних науково-дослідних робіт кафедри або продовжувати (узагальнювати) результати дослідницької роботи їх авторів, проведених у період навчання в університеті (виконання курсових робіт, конкурсних студентських наукових робіт тощо). Робота за однією темою декількох студентів не дозволяється.

У виняткових випадках, за службовою запискою завідувача кафедри, у студента може бути замінено керівника або скоригована тема кваліфікаційної роботи до початку проходження переддипломної практики.

Керівниками кваліфікаційних робіт призначаються викладачі, що мають досвід у реалізації досліджень за відповідним напрямом. Керівниками кваліфікаційних робіт магістра можуть бути науково-педагогічні працівники з науковим ступенем та/або вченим званням.

У разі потреби за рішенням кафедри можуть призначатися консультанти зі специфічних питань для виконання завдань кваліфікаційної роботи.

Консультант кваліфікаційної роботи складає графік консультацій із зазначенням часу і місця їх проведення, погоджує його з керівником кваліфікаційної роботи та доводить до відома здобувача; визначає завдання, які необхідно виконати здобувачу, рекомендує здобувачу методи розв'язання питань; інформує керівника про наполегливість та самостійність роботи здобувача, його ставлення до виконання рекомендацій та врахування зауважень консультанта.

Керівник кваліфікаційної роботи зобов'язаний:

- сформулювати завдання на кваліфікаційну роботу;
- розробити графік виконання кваліфікаційної роботи;
- надати здобувачам необхідні консультації, рекомендації щодо необхідної літератури;
- надати зворотній зв'язок з метою покращити результати здобувача, взявши до уваги самооцінювання здобувача;
- об'єктивно оцінити роботу відповідно до затвердженої форми сумативного оцінювання;
- у разі суттєвого відхилення здобувачем від затвердженого графіку виконання кваліфікаційної роботи, керівник повинен письмово поінформувати завідувача кафедри.

Студент зобов'язаний регулярно відвідувати консультації керівника кваліфікаційної роботи, подавати йому матеріал згідно з планом-графіком виконання роботи, узгоджувати зміст і хід виконання визначених у плані-графіку етапів, усувати зазначені керівником недоліки.

ОБСЯГ, СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Обсяг освітнього компонента «Кваліфікаційна робота» у навчальних планах має складати не менше 10 кредитів ЄКТС для освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота повинна складати **від 60000 знаків (орієнтовно 35-40 сторінок) до 100000 знаків (орієнтовно 70-80 сторінок)** основного тексту роботи.

Кваліфікаційна робота має усталену структуру, що повинна відображати логічну послідовність викладення матеріалу і відповідати темі, меті та завданням, які визначені для досягнення мети роботи.

Кваліфікаційна робота повинна містити:

- титульний аркуш;
- завдання;
- анотація;
- зміст;
- перелік умовних позначень, символів, одиниць величин і термінів (за необхідності);
- вступ;
- основну частину (розділи та підрозділи);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Вступ, основна частина та висновки є основним текстом роботи. Усі структурні елементи роботи розпочинаються з нової сторінки.

Титульний аркуш роботи містить: найменування закладу вищої освіти, де виконана робота; назву факультету, кафедри; вид роботи відповідно до освітнього ступеня; тему роботи; прізвище, ім'я, по батькові автора; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я по батькові наукового

керівника; прізвище, ім'я, по батькові рецензента; місто і рік виконання (Додаток А).

Завдання на кваліфікаційну роботу містить: найменування закладу вищої освіти; назву факультету та кафедри; освітній ступінь і спеціальність із зазначенням шифру та назви; гриф затвердження завдання завідувачем кафедри (підпис, прізвище, ініціали, дата); прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти; тему кваліфікаційної роботи; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові керівника роботи; строк подання роботи; вихідні дані для виконання кваліфікаційної роботи; зміст розрахунково-пояснювальної записки; перелік графічного матеріалу (за наявності); підписи керівника роботи та здобувача; дату отримання завдання; календарний план виконання кваліфікаційної роботи із зазначенням етапів, строків виконання та приміток. Завдання і календарний план друкуються на одному аркуші з обох сторін (Додаток Б).

Анотація кваліфікаційної роботи має бути виконана українською і англійською мовами обсягом **300-500 слів**. Анотація має ознайомити зі змістом та результатами кваліфікаційної роботи і являє собою узагальнений короткий виклад її основного змісту. В анотації кваліфікаційної роботи мають бути стисло представлені основні отримані результати проведеної роботи. В анотації також вказуються: прізвище та ініціали здобувача вищої освіти; тема кваліфікаційної роботи; назва освітньої програми та спеціальність (шифр і назва); найменування закладу вищої освіти; місто, рік.

Наприкінці анотації наводяться **ключові слова**, що відповідають основному змісту кваліфікаційної роботи, відображають тематику дослідження та/або здійснення інновацій і дозволяють забезпечити тематичний пошук роботи. Кількість ключових слів становить від п'яти до десяти. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують в рядок через кому (Додаток В).

Зміст роботи повинен містити найменування та номери початкових сторінок усіх структурних частин: вступу, розділів, підрозділів та пунктів

(якщо вони мають заголовок), висновків, переліку посилань та додатків (Додаток Г).

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів може бути поданий в роботі (якщо вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо) у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом або після змісту. Перелік умовних позначень необхідно друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять позначення, а справа – їхню детальну розшифровку. Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

Вступ. У вступі зазначається контекст та значення теми роботи через узагальнення традиційного розуміння теоретичних або практичних питань та базової інформації щодо досліджуваної теми. Для цього необхідно:

- продемонструвати **актуальність теми**, показавши, що обрана сфера дослідження є важливою, проблемною тощо;

- визначити **мету роботи, об'єкт, предмет та завдання**, на вирішення яких сприятиме досягненню мети;

- навести **методи, методики, технології**, що використовується для вивчення теоретичних або практичних питань;

- зазначити матеріали апробації результатів роботи (публікації).

Надається перелік опублікованих наукових робіт згідно існуючих вимог (1-3 шт.). Ксерокопії праць надаються в додатках (титильна сторінка збірника чи матеріалів конференції, його зміст, стаття чи теза автора).

- зазначити структуру та обсяг роботи. Надається інформація щодо загальної кількості сторінок, з них власне тексту, кількості таблиць, рисунків, додатків. Приводиться перелік структурних складових роботи, кількість використаних джерел.

Рекомендований обсяг вступу – **1-3 сторінки (Додаток Д).**

Вимоги до змісту основної частини роботи. Основна частина як правило містить **3 розділи та підрозділи** до них.

В змісті основної частини роботи наводиться:

1) аналіз теоретичних або практичних питань, що потребують розв'язання;

2) опис методів і методик вирішення спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, дослідження та/або здійснення інновацій;

3) результати розрахунків, аналізу, експерименту, випробування, проектування тощо.

Аналіз теоретичних або практичних питань, на вирішення яких спрямована робота. За формою розділ (розділи), присвячені аналізу проблеми, являють собою літературний огляд (аналіз останніх досліджень за тематикою роботи, узагальнення та систематизація існуючих підходів до вирішення задачі/проблеми, на дослідження якої спрямована кваліфікаційна робота) аналіз вихідних даних, узагальнення та систематизація існуючих підходів до вирішення задачі/завдання/питання, на вирішення якої спрямована кваліфікаційна робота. Виконуючи цей розділ (розділи) кваліфікаційної роботи здобувач має продемонструвати розуміння предмета дослідження та основних його складових. Цей розділ (розділи) має бути аналітично-описовим. Цим розділом здобувач має продемонструвати критичне мислення, здатність узагальнювати інформацію, для цього необхідно:

– визначити, чому зазначений аспект досліджуваної теми є важливим, а не просто цитувати раніше опубліковані праці;

– робити узагальнення, а не описувати конкретний приклад/приклади;

– виокремлювати основну думку (ідею, ключовий аспект, висновок) праці (серії праць), що розглядається;

– оцінювати, виокремлювати сильні та слабкі сторони, підходу (підходів), аналіз яких проводиться;

- порівнюючи теорії, методи, підходи, виділити їх спільні та відмінні риси, а не просто зазначити, що такі теорії, методи, підходи існують;
- аналізуючи факт (факти), наводити різні його (їх) інтерпретації;
- сформулювати питання, яке впливає з аналізованих робіт і не знайшло відповіді (не розкрито) у цих роботах, або це питання є важливим для конкретного об'єкта дослідження.

Серед публікацій, які аналізуються переважно мають бути ті, що опубліковані не пізніше, ніж за **5 останніх років**.

Опис методів дослідження. Опис методів і методик вирішення спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, дослідження та/або здійснення інновацій. У цьому розділі (підрозділі) має бути наведено опис методів, методик, приладів, інструментів та обладнання причини вибору саме цих методів і методик для вирішення поставлених завдань, опис аналітичного, експериментального, звітнього матеріалу, офіційної статистичної звітності, звітності суб'єктів господарювання, зібраних даних тощо.

Результати аналізу, експерименту, випробування, проектування тощо. У розділі (розділах), що містять результати аналізу, експерименту, випробування тощо повинно бути наведено опис отриманих результатів. Усі результати супроводжуються поясненнями, критичним аналізом. Узагальнення отриманих результатів може бути представлене як прогноз, рекомендації щодо покращення умов функціонування об'єкта, його стану, пропозиції щодо удосконалення методів і методик тощо.

Висновки. У висновках наводиться короткий виклад основних тематичних складових роботи, синтез основних моментів, пропозиції щодо удосконалення об'єкта дослідження, рекомендації щодо напрямів майбутніх досліджень. Висновки є важливою частиною проведеного дослідження, які повинні демонструвати його значення для галузі знань /спеціальності чи на межі різних спеціальностей. Для цього необхідно:

– виділити основні результати проведеного аналізу, відповідно до поставлених завдань дослідження, виокремивши найбільш важливі або непередбачувані результати;

– навести важливі факти та/або цифри, що демонструють результати проведеної роботи;

– надати обґрунтування того, як проведена робота сприяла вирішенню спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, дослідження та/або здійснення інновацій, виявила нове розуміння та значення для практики чи майбутніх досліджень тощо;

– визначити, як отримані результати можуть бути застосовані на практиці, демонструючи важливість отриманих результатів;

– зазначити обмеження проведеної роботи по вирішенню спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, дослідження та/або здійснення інновацій.

Список використаних джерел повинен відображати те, що здобувач достатньо обізнаний із тематикою, яку він досліджує, тому має містити **не менше 20 джерел**, серед яких:

- не менше 5 іноземних джерел;
- інтернет та електронні джерела;
- для кваліфікаційних робіт магістра використання підручників не є доцільним, якщо цього не вимагають завдання роботи.

На усі джерела у тексті **мають бути посилання**, цитування оформлюється згідно вимог – у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки.

Список використаних джерел оформлюється в алфавітному порядку з наскрізною нумерацією за прізвищами їх авторів.

Список використаних джерел оформлюють згідно Національного стандарту України «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015».

У структурній частині «ДОДАТКИ» розміщується матеріали публікацій, та наводиться весь вихідний (допоміжний) цифровий матеріал, результати статистичного аналізу, фотографії, що відображають процес досліджень чи особливості проведення заходів тощо. Цей матеріал необхідний для повноти сприйняття проведеної кваліфікаційної роботи.

Додатки оформлюють як продовження праці на окремих її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань в тексті. Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі малими літерами, перша літера – велика, симетрично відносно сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток...» і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер І, Ї, Й, О, Ч, Ђ.

При оформленні додатків окремою частиною на аркуші друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ», яке розміщується посередині листа після списку використаних джерел. На наступній сторінці наводиться Додаток А і т. ін. Кожен новий додаток оформлюються на окремій сторінці.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ЕТАПИ)

Виконання кваліфікаційної роботи відбувається у декілька етапів:

Етап 1: вибір теми і об'єкта дослідження. Тему здобувач обирає самостійно із запропонованого переліку, або може запропонувати власну тему, погодивши її з керівником роботи.

Формування рекомендованої тематики кваліфікаційних робіт здійснюється випусковими кафедрами за кожною освітньою програмою і розміщується у відкритому доступі на сторінці випускової кафедри. Тематика кваліфікаційних робіт переглядається й оновлюється щорічно та має відображати сучасніші тенденції розвитку відповідної спеціальності чи галузі знань. Стейкхолдери-роботодавці, з якими співпрацює факультет, можуть пропонувати теми, що відображають актуальні практичні проблеми, чи проблеми, що потребують наукового вирішення.

Етап 2: розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану її виконання. Завдання має бути сформовано так, щоб після виконання роботи здобувач набув передбачених результатів навчання. Кваліфікаційна робота може виконуватися на замовлення роботодавця. У цьому випадку тема та завдання на кваліфікаційну роботу мають бути погоджені із відповідним роботодавцем. Етап завершується затвердженням завдання завідувачем кафедри або гарантом освітньої програми та підписанням здобувачем декларації академічної доброчесності.

Графік повинен передбачати проміжні ключові дати виконання окремих складових роботи, періодичність та формат консультації з керівником роботи.

Графік має бути складено у такий спосіб, щоб забезпечити здобувачу максимальну підтримку у процесі роботи та умови для успішного виконання кваліфікаційної роботи.

Етап 3: виконання роботи відповідно до затвердженого графіку (опрацювання літератури за обраною темою, формулювання проблеми, що має бути вирішена, проведення досліджень, проектування, розроблення

пропозиції тощо), написання тексту роботи відповідно до вимог. Виконання роботи рекомендовано закінчувати самооцінюванням здобувача. Рекомендована форма звіту самооцінювання наведена у додатку Е.

Етап 4: оцінювання керівником, передбачає направлення керівнику та відповідне оцінювання (формативне) із наданням рекомендацій здобувачу. Керівник роботи надає свої рекомендації, які дозволяють успішно виконати завдання кваліфікаційної роботи та досягти визначених результатів навчання. Після отримання рецензії здобувач доопрацьовує роботу та надає її керівнику на остаточне (сумативне) оцінювання, оцінка якого враховується під час захисту екзаменаційною комісією.

Керівник готує відгук (додаток Є) та подання (додаток Ж) за встановленою формою та надає його здобувачу та завідувачу кафедри або гаранту освітньої програми.

Етап 5: перевірка роботи на наявність текстових запозичень відповідно до встановленої процедури.

Етап 6: Рецензування роботи (додаток З) – зовнішнє або внутрішнє (рецензія за встановленою формою).

Етап 7: попередній захист роботи. У графіку виконання кваліфікаційної роботи обов'язково має бути передбачено період попереднього захисту кваліфікаційної роботи. Для цього робота має пройти рецензування. Попередній захист проходить перед комісією, склад якої затверджує завідувач випускової кафедри зі складу науково-педагогічних працівників з обов'язковою присутністю гаранта освітньої програми, на якій навчається здобувач. Метою попереднього захисту кваліфікаційної роботи є виявлення членами комісії рівня готовності здобувача та надання йому рекомендацій, як покращити його результати під час процедури захисту. Для проведення попереднього захисту здобувач повинен подати на випускову кафедру друкований варіант роботи та бути готовим коротко доповісти про основний зміст кваліфікаційної роботи.

Етап 8: прилюдний захист роботи перед екзаменаційною комісією.

КЕРІВНИЦТВО ТА РЕЦЕНЗУВАННЯ

Керівниками кваліфікаційних робіт призначаються викладачі, що мають досвід у реалізації досліджень за відповідним напрямом. Керівниками кваліфікаційних робіт магістра можуть бути науково-педагогічні працівники з науковим ступенем та/або вченим званням. У разі потреби за рішенням кафедри можуть призначатися консультанти зі специфічних питань для виконання завдань кваліфікаційної роботи. Консультант кваліфікаційної роботи складає графік консультацій із зазначенням часу і місця їх проведення, погоджує його з керівником кваліфікаційної роботи та доводить до відома здобувача; визначає завдання, які необхідно виконати здобувачу, рекомендує здобувачу методи розв'язання питань; інформує керівника про наполегливість та самостійність роботи здобувача, його ставлення до виконання рекомендацій та врахування зауважень консультанта..

Керівник кваліфікаційної роботи зобов'язаний: сформулювати завдання на кваліфікаційну роботу; розробити графік виконання кваліфікаційної роботи; надати здобувачам необхідні консультації, рекомендації щодо необхідної літератури; надати зворотній зв'язок з метою покращити результати здобувача, взявши до уваги самооцінювання здобувача; об'єктивно оцінити роботу відповідно до затвердженої форми сумативного оцінювання; у разі суттєвого відхилення здобувачом від затвердженого графіку виконання кваліфікаційної роботи, керівник повинен письмово поінформувати завідувача кафедри.

Зовнішній рецензент призначається, як правило, зі складу науково-педагогічних працівників інших закладів вищої освіти, провідних фахівців галузі, представників державних і недержавних підприємств, установ, фахова кваліфікація яких відповідає спеціальності випускників. Рецензент кваліфікаційної роботи докладно ознайомлюється зі змістом роботи та надає рецензію у друкованому вигляді у визначені терміни.

ВИМОГИ ДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Для попередження порушень академічної доброчесності здобувач разом із завданням на кваліфікаційну роботу має підписати **декларацію академічної доброчесності**, що засвідчує його наміри самостійно та доброчесно виконати роботу та представити результати дослідження на прилюдному захисті, а також те, що він усвідомлює наслідки, які можуть виникати у разі свідомого вчинення ним будь-яких порушень академічної доброчесності, визначених Законом України «Про освіту» (Додаток И).

Кваліфікаційна робота підлягає **перевірці на наявність текстових запозичень** відповідно до процедури, передбаченої *Положенням про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті*. **Результати перевірки** відображаються у протоколі та/або звіті про результати перевірки. Узагальнений звіт про результати перевірки оприлюднюється на офіційному сайті Університету.

Якщо за результатами перевірки кваліфікаційної роботи відповідно до *Положення про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті* виявлено **перевищення встановлених граничних значень показників КП1 та КП2**, і при цьому Експертною радою визначено, що це перевищення не є академічним плагіатом, висновки Експертної ради за цією роботою оприлюднюються разом із узагальненим звітом про результати перевірки.

У разі якщо кваліфікаційна робота містить **високий відсоток текстових запозичень** без посилань на джерело(а), з яким(и) виявлено співпадіння (більше 60%, визначеного на основі КП2 згідно *Положення про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті* основного тексту роботи) та які не належать до попередньо опублікованих наукових робіт автора, така робота анулюється і повинна бути повністю перероблена.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Оформлення кваліфікаційної роботи повинно відповідати вимогам до звітів про НДР (ДСТУ 3008-2015 Державний стандарт України. Документація. Звіти в сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення).

Кваліфікаційну роботу друкують на одній стороні аркуша білого паперу **формату А4; шрифт – Times New Roman; розмір шрифту – 14; відстань між рядками – 1,5 інтервали (до 30 рядків на сторінці); верхнє і нижнє поля – 20 мм, ліве – 30 мм, праве – 10 мм; абзац – 1,25 пт. Шрифт друку повинен бути чітким. Щільність тексту повинна бути однаковою.**

Заголовки структурних частин роботи «**ЗМІСТ**», «**ВСТУП**», «**РОЗДІЛ 1**», «**ВИСНОВКИ**», «**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**», «**ДОДАТКИ**» друкуються великими жирними літерами симетрично до тексту. Крапку в кінці заголовка не ставлять.

Кожну структурну частину починають із нової сторінки. Спочатку пишеться слово «**РОЗДІЛ 1**», після інтервалу з нової строчки назву розділу, наприклад «**СУТНІСТЬ КОМПЛЕКСНОГО ПОПУЛЯЦІЙНОГО АНАЛІЗУ**». Оформлення назви без лапок по центру сторінки без крапки на кінці.

Підзаголовки друкуються через два інтервали після назви розділу маленькими жирними літерами (окрім першої великої) з абзацу 1,25 см. Наприклад: «**2.2. Умови проведення досліджень**», рівняння по лівому краю сторінки. З нової строчки починається текст, який вирівнюється за шириною і також починається з абзацу 1,25 пт. на початку першого речення.

Після закінчення підрозділу перед початком нового підрозділу робиться два інтервали.

На сторінках **номер проставляють у правому верхньому куті сторінки** без крапки в кінці.

Ілюстрації та таблиці нумерують в межах розділу. Наприклад : «Таблиця 3.2» - друга таблиця третього розділу. Назва «*Таблиця 3.2*» розміщується з

нової строчки у правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці курсивом. Назва таблиці розміщується одразу під словом Таблиця 3.2., друкується жирним шрифтом з вирівнюванням посередині.

Текст в таблиці можна зменшувати до 10-12 пт., іноді в окремих випадках до 9 пт. Відстань між рядками у таблиці – 1,0 інтервали.

Заголовки граф у таблицях розпочинаються з великих літер, а підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними (див. приклад оформлення таблиці). Не допускається назву таблиці розміщувати на одній сторінці, а саму таблицю – на іншій.

У заголовках всіх стовпчиків таблиць, які містять кількісні дані, повинні бути одиниці виміру. У випадку, якщо одиниці виміру у всіх графах однакові, їх виносять у назву таблиці. У разі відсутності значення ставлять прочерк.

Таблиця 3.2

Середньомісячна температура повітря, відносна вологість повітря та кількість опадів метеостанції Суми у 2022 р.

Місяць	Середньомісячна температура повітря, °С	Відносна вологість повітря, %	Кількість опадів, мм
Січень	-5	87	50
Лютий	-7	91	52

Якщо таблиця велика і не вміщується на одну сторінку, її переносять на наступну. Замість назви таблиці пишуть (курсивом): «Продовження табл. 4.1». Далі, щоб читачеві було зручно орієнтуватися в таблиці, можна розмістити шапку таблиці у першому рядку. Якщо шапка таблиці громіздка, у першому рядку таблиці на новій сторінці наводять порядковий номер стовпчиків. Для цього на сторінці, де починається таблиця, під шапкою вставляють рядок із номерами стовпчиків.

Таблиця 4.1

Місячна сума опадів (мм) по метеостанції Ромен

Місяць	Роки		
	2020	2021	2022
1	2	3	4
Січень	36,7	32,4	47,5

Продовження таблиці 4.1.

1	2	3	4
Березень	42,4	62,7	58,5
Квітень	23,9	40,9	37,3

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти, тощо) та таблиці необхідно подавати одразу після посилання на них. Ілюструють кваліфікаційну (дипломну) роботу, виходячи з певного загального задуму, за ретельно продуманим тематичним планом. Кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст – ілюстрації. Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією включає чотири основних елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис. »;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знака номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із стислою характеристикою зображеного.

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати чітке відтворення об'єкта (електрографічне копіювання, мікрофільмування). Ілюстрації виконують чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору на білому непрозорому папері або на комп'ютері за допомогою графічного редактора.

Ілюстрації можуть бути як чорно-білими, так і кольоровими. Посилання в тексті на ілюстрації починають словом «Рис.». Наприклад: Рис. 2.2. (другий рисунок другого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо фотознімки надруковані на фотопапері, то вони наклеюються на стандартні аркуші.

Електронний підпис (КЕП):

- кваліфікаційна робота, а також супровідні документи (відгук керівника, рецензія, подання тощо) можуть подаватися в електронній формі з накладеним кваліфікованим електронним підписом (КЕП) здобувача й відповідних посадових осіб;

- «розшифровка КЕП» (витяг з перевірки підпису із зазначенням ПІБ підписувача, даних сертифіката/кваліфікованого надавача, дати та часу підписання) друкується та додається до паперового пакета документів (у конверт) разом із роботою та іншими обов'язковими матеріалами;

- у разі подання друкованого примірника допускається власноручний підпис; електронно подані матеріали засвідчуються КЕП.

ПІДГОТОВКА ПРЕЗЕНТАЦІЇ ДО ЗАХИСТУ РОБОТИ

Основна мета презентації – це забезпечення стислого та наочного подання основних результатів кваліфікаційної роботи. При створенні презентації студенти повинні вирішити **два важливих завдання**:

1. Створити короткий анотований конспект свого виступу.
2. Викласти результати досліджень та їх основні положення.

Презентацію до кваліфікаційної роботи рекомендується виконувати за допомогою програмного забезпечення MS PowerPoint або будь-якого іншого.

Структура презентації:

1-й слайд – тема кваліфікаційної роботи, прізвище доповідача та керівника, рік захисту;

2-й слайд – актуальність теми дипломної роботи та проблема дослідження;

3-й слайд – головна мета та завдання дипломної роботи;

4-й слайд – об'єкт та предмет дослідження;

5-й слайд – методи дослідження;

6-й слайд – теоретичне та практичне значення дослідження

На наступних слайдах відображається опис даних, які отримані в дослідженні, їх статистичне обґрунтування, в тому числі з використанням комп'ютерних програм. На останніх одному-двох слайдах відображаються загальні висновки та рекомендації до впровадження результатів дипломної роботи.

Кількість окремих слайдів презентації залежить від особливостей доповіді здобувача.

При розробці презентації рекомендується **дотримуватися таких вимог**:

- тривалість доповіді – 7-10 хв.;
- використовуються ключові слова і фрази, а не речення;
- на одному слайді – одне ключове поняття;

- текстовий матеріал подається у схемах та організаційних діаграмах, числовий – у таблицях або діаграмах;
- матеріал ілюструється графічними зображеннями;
- дотримана логіка викладу та грамотність;
- доповідь здобувача доповнює інформацію на слайді, а не дублює її;
- ефекти анімації не заважають сприйняттю, а акцентують увагу на потрібних моментах доповіді;
- текст легко читається (мінімальний розмір шрифту – 18, напівжирний);
- фон, колір тексту та діаграм пасують і відповідають правилу 3 основних кольорів та їх відтінків;
- шаблон оформлення – однаковий для всіх слайдів презентації;
- дотримується контраст між текстом, фоном і графікою.

ВИМОГИ ДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

До захисту допускаються ті здобувачі, які повністю виконали навчальний план, вчасно подали і оформили кваліфікаційну роботу. На випускній кафедрі проводиться попередній захист робіт, за результатами якого також розглядається питання про їх допуск до захисту на засіданні Екзаменаційної комісії (ЕК).

Виконана кваліфікаційна робота належно оформлюється і з відгуком керівника, рецензією та результатами перевірки на відповідність вимогам академічної доброчесності, подається **за 10 днів до захисту** в деканат, який передає її до ЕК. Склад рецензентів визначається деканатом факультету.

Захист кваліфікаційних робіт проводиться на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії.

Захист кваліфікаційної роботи проводиться в такому порядку:

- оголошення секретарем ЕК прізвища, імені та по батькові здобувача ступеня, теми його кваліфікаційної роботи;
- доповідь студента у довільній формі про сутність кваліфікаційної роботи, доповнена презентацією – до 10 хв.;
- відповіді на запитання членів екзаменаційної комісії;
- оголошення відгуку керівника або виступ керівника зі стислою характеристикою роботи та досягнень здобувача вищої освіти під час підготовки кваліфікаційної роботи;
- оголошення зауважень та висновків рецензента на кваліфікаційну роботу;
- відповіді здобувача вищої освіти на зауваження рецензента;
- оголошення головою екзаменаційної комісії щодо закінчення захисту.

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи пишуть (або друкують) у довільній формі.

Рішення ЕК про оцінку знань, умінь та інших компетентностей, виявлених під час захисту кваліфікаційної роботи, а також про присвоєння здобувачу вищої освіти кваліфікації бакалавра та видачу диплома ухвалюється на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії. При однаковій кількості голосів за обидва варіанти оцінки голос голови є вирішальним.

Оцінювання робіт здійснюється за офіційно затвердженою в університеті шкалою (табл. 1). Разом з тим, при формуванні відгуку на кваліфікаційну роботу та її оцінюванні, дипломний керівник, рецензент та члени ЕК мають спиратися на критерії, представлені в таблиці 2.

Таблиця 1

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
69-74	D	задовільно
60-68	E	
42-59	FX	незадовільно
0-41	F	

Таблиця 2

Підсумкові критерії оцінювання результатів навчання (за результатами роботи ЕК)

Шкала ECTS	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача
A	Запропонована тематика є актуальною. Мета і завдання роботи досягнуті. Роботі притаманна новизна та практична значущість. Обсяг, зміст, структура, оформлення роботи відповідають вимогам. Висновки є змістовними, логічно узагальнюють отримані результати. Робота виконана на базі аналізу різноманітної вітчизняної та зарубіжної літератури за обраною проблематикою. Усі характеристики роботи, а також доповідь та відповіді на питання свідчать про високий рівень досягнення здобувачем програмних результатів навчання та оволодіння компетентностями.

Продовження таблиці 2

В	Запропонована тематика є актуальною. Мета і завдання роботи досягнуті. Роботі притаманна новизна та практична значущість. Обсяг, зміст, структура, оформлення роботи відповідають вимогам. Висновки є змістовними, логічно узагальнюють отримані результати. Робота виконана на базі аналізу різноманітної вітчизняної та зарубіжної літератури за обраною проблематикою. Усі характеристики роботи, а також доповідь та відповіді на питання свідчать про досить високий рівень досягнення здобувачем програмних результатів навчання та оволодіння компетентностями. Разом з тим робота має деякі недоліки не принципового характеру.
С	Запропонована тематика є актуальною. Мета і завдання роботи досягнуті. Роботі притаманна новизна та (або) практична значущість. Обсяг, зміст, структура, оформлення роботи відповідають вимогам. Висновки є змістовними, логічно узагальнюють отримані результати. Робота виконана на базі аналізу різноманітної вітчизняної та зарубіжної літератури за обраною проблематикою. Усі характеристики роботи, а також доповідь та відповіді на питання свідчать про достатній рівень досягнення здобувачем програмних результатів навчання та оволодіння компетентностями. Разом з тим робота має деякі недоліки, здебільшого не принципового характеру.
D	Запропонована тематика не вирізняється високим ступенем актуальності. Мета і завдання роботи загалом досягнуті. Обсяг, зміст, структура, оформлення роботи відповідають вимогам. Висновки узагальнюють отримані результати. Робота виконана на базі аналізу достатньої кількості літератури за обраною проблематикою. Усі характеристики роботи, а також доповідь та відповіді на питання, свідчать про задовільний рівень досягнення здобувачем програмних результатів навчання та оволодіння компетентностями. Разом з тим робота має низку недоліків, здебільшого не принципового характеру.
Е	Запропонована тематика не вирізняється високим ступенем актуальності. Мета і завдання роботи загалом досягнуті. Обсяг, зміст, структура, оформлення роботи відповідають вимогам. Висновки узагальнюють отримані результати. Робота виконана на базі аналізу достатньої кількості літератури за обраною проблематикою. Характеристики роботи, а також доповідь та відповіді на питання, свідчать про задовільний рівень досягнення здобувачем програмних результатів навчання та оволодіння компетентностями. Разом з тим робота має низку недоліків різного ступеня важливості.
FX	Запропонована тематика не є актуальною. Мета і завдання роботи не досягнуті. Обсяг, або зміст, структура, оформлення роботи не відповідають вимогам. Висновки не узагальнюють отримані результати. Робота виконана на базі аналізу не достатньої кількості літератури за обраною проблематикою. Характеристики роботи, а також доповідь та відповіді на питання свідчать про не задовільний (низький) рівень досягнення здобувачем програмних результатів навчання та оволодіння компетентностями.
F	Запропонована тематика не є актуальною. Мета і завдання роботи не досягнуті. Обсяг, зміст, структура, оформлення роботи не відповідають вимогам. Висновки не узагальнюють отримані результати. Робота виконана на базі аналізу не достатньої кількості літератури за обраною проблематикою. Усі характеристики роботи, а також доповідь та відповіді на питання свідчать про не задовільний (дуже низький) рівень досягнення здобувачем програмних результатів навчання та оволодіння компетентностями.

Підсумкові результати захисту кваліфікаційної роботи оголошуються у день захисту, після оформлення протоколів засідання Екзаменаційної комісії.

У разі проведення атестації здобувачів вищої освіти іноземною мовою (англійською, німецькою, французькою, польською та іншими мовами міжнародного академічного спілкування) до роботи в екзаменаційних комісіях додатково залучаються фахівці відповідної мовної кваліфікації.

Здобувачам вищої освіти, які не захистили кваліфікаційну роботу з поважної причини (документально підтвердженої), за поданням декана факультету ректором університету може бути перенесений термін атестації.

Здобувач вищої освіти, який отримав незадовільну оцінку під час захисту кваліфікаційної роботи, відраховується з університету і йому видається академічна довідка встановленого зразка.

Здобувачі вищої освіти, які не атестовані у затверджений для них термін і не захистили кваліфікаційну роботу, мають право на повторну атестацію (з наступного навчального року) впродовж трьох років після відрахування з університету (в період роботи (згідно із затвердженим розкладом) ЕК).

ВИМОГИ ДО РОЗМІЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ В ЕЛЕКТРОННОМУ РЕПОЗИТОРІЇ

Усі кваліфікаційні роботи, що були успішно захищені, мають бути обов'язково розміщені в **електронному репозиторії**.

Протягом двох тижнів після дати захисту кваліфікаційної роботи відповідальна особа, призначена завідувачем кафедри, має надіслати роботи на офіційну електронну адресу працівника бібліотеки, відповідального за їх розміщення у репозитарії.

Робота має бути оприлюднена в електронному репозиторії не пізніше, ніж за 10 робочих днів з дати отримання відповідної роботи на офіційну електронну скриньку відповідального працівника бібліотеки.

Для упорядкування процесу комунікації з факультетами на початок кожного навчального року бібліотека має проінформувати факультети щодо процедури надсилання, інформаційного супроводження тощо.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Національний стандарт України. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. Відповідає офіційному тексту. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016.
2. Положення про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність у Сумському національному аграрному університеті / Уклад.: В. М. Жмайлов, Н. В. Колодненко, О. В. Пасько, Н. М. Баранік. Суми : СНАУ, 2019. 22 с.
3. Положення про кваліфікаційні роботи у Сумському національному аграрному університеті. Суми: СНАУ, 2025. 31 с.
4. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 24 Сфера обслуговування, спеціальність 242 Туризм. Наказ Міністерства освіти і науки України 21.02.2022 р. № 209. Київ : Офіційне видання МОН, 2022.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет _____

Кафедра _____

До захисту
Допускається
Завідувач кафедри

_____
_____

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за _____ рівнем вищої освіти

На тему: « _____ »

Виконав (ла):

_____
ім'я ПРІЗВИЩЕ

Група:

_____

Науковий керівник:

_____
ім'я ПРІЗВИЩЕ

Рецензент:

_____
ім'я ПРІЗВИЩЕ

Суми – 20__

Додаток Б

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет
Кафедра
Ступінь вищої освіти
Спеціальність

**ЗАТВЕРДЖУЮ:
завідувач кафедри**

_____
ім'я ПРІЗВИЩЕ
« ____ » _____ 202__ р.
_____
підпис

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу**

_____
(ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Тема кваліфікаційної роботи.
2. Керівник кваліфікаційної роботи.
3. Строк подання здобувачем проєкту (роботи).
4. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи.
5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки.
6. Перелік графічного матеріалу.

Керівник роботи

_____
підпис

_____
ім'я ПРІЗВИЩЕ

Завдання прийняв до виконання

_____
підпис

_____
ім'я ПРІЗВИЩЕ

Дата отримання завдання « ____ » _____ 202__ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1	Вибір та затвердження теми і об'єкта дослідження	вересень-жовтень 1-й семестр	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану її виконання	жовтень 1-й семестр	
3	Виконання роботи відповідно до затвердженого графіку написання тексту роботи відповідно до вимог	жовтень 1-й семестр – жовтень 3-й семестр	
4	Оцінювання керівником	жовтень-листопад 3-й семестр	
5	Перевірка роботи на наявність текстових запозичень	за місяць до дати захисту роботи	
6	Рецензування роботи	після перевірки роботи на наявність текстових запозичень	
7	Попередній захист роботи	не пізніше ніж за 2 тижні до дати захисту роботи	

Керівник роботи

_____

підпис

_____

ім'я ПРІЗВИЩЕ

Здобувач

_____

підпис

_____

ім'я ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

Прізвище, ім'я, по батькові здобувача «Тема роботи».

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістр з туризму та рекреації за освітньою програмою «Туризм» зі спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація». Сумський національний аграрний університет, Суми, 202__.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні основи обраної теми, а також практичні аспекти її реалізації в сучасних економічних, правових та соціальних умовах. Проаналізовано актуальний стан проблематики, виявлено основні тенденції та закономірності розвитку відповідної сфери діяльності. Особливу увагу приділено аналізу чинної нормативно-правової бази, сучасних наукових підходів і практичного досвіду. В роботі проведено дослідження ефективності існуючих механізмів, виявлено їх недоліки та запропоновано шляхи удосконалення з урахуванням інноваційних технологій та сучасних вимог. Розроблено практичні рекомендації для підвищення ефективності та результативності процесів у відповідній галузі. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики, удосконалення управлінських процесів або впровадження інновацій у практичну діяльність.

Ключові слова: тема дослідження, теоретичні основи, практичні аспекти, нормативно-правова база, аналіз ефективності, інноваційні підходи, рекомендації.

ABSTRACT

Surname, name, patronymic of the applicant «Title of the work». Qualification work for the degree of Master in tourism and recreation under the educational program «Tourism» in the specialty J3 «Tourism and Recreation». Sumy National Agrarian University, Sumy, 202_.

The qualification work explores the theoretical foundations of the selected topic, as well as the practical aspects of its implementation under modern economic, legal, and social conditions. The current state of the issue is analyzed, the main trends and patterns of development in the relevant field of activity are identified. Special attention is paid to the analysis of the existing regulatory and legal framework, contemporary scientific approaches, and practical experience. The study assesses the effectiveness of existing mechanisms, identifies their shortcomings, and proposes ways to improve them, taking into account innovative technologies and current requirements. Practical recommendations have been developed to enhance the efficiency and effectiveness of processes in the relevant sector. The results of the study can be used to improve public policy, optimize management processes, or implement innovations in practical activities.

Keywords: research topic, theoretical foundations, practical aspects, regulatory and legal framework, efficiency analysis, innovative approaches, recommendations.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. НАЗВА РОЗДІЛУ	11
1.1. Назва підрозділу	11
1.2. Назва підрозділу	16
1.3. Назва підрозділу	18
РОЗДІЛ 2. НАЗВА РОЗДІЛУ	22
2.1. Назва підрозділу	22
2.2. Назва підрозділу	27
2.3. Назва підрозділу	30
РОЗДІЛ 3. НАЗВА РОЗДІЛУ	36
3.1. Назва підрозділу	
3.2. Назва підрозділу	
3.3. Назва підрозділу	
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ	54

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Обґрунтування важливості теми дослідження в контексті сучасних тенденцій, проблем і викликів. Вказівка на наукову, практичну або соціальну значущість обраної тематики.

Аналіз стану наукової розробки проблеми. Короткий огляд існуючих наукових підходів, поглядів і джерел. Визначення наукових прогалин або суперечностей, що потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження. Чітке формулювання головної мети, яку має досягти автор у межах роботи.

Завдання дослідження:

Перелік послідовних дій, які потрібно виконати для досягнення мети.

Об'єкт дослідження

Загальне коло явищ, процесів або систем, які вивчаються.

Предмет дослідження

Конкретні характеристики, властивості чи аспекти об'єкта, на які спрямоване дослідження.

Методи дослідження.

Визначення наукових підходів, прийомів і методик, що використовуються в роботі.

Теоретичне та практичне значення дослідження.

Визначаються теоретичні аспекти та практичне значення.

Апробація результатів дослідження.

Висвітлення результатів дослідження, які були опубліковані в наступних матеріалах: наукові журнали, матеріали конференцій тощо із обов'язковим посиланням на номер Додатку, в якому вони розміщені згідно вимог.

Структура та обсяг роботи.

Загальна характеристика змісту роботи: кількість розділів, додатків, таблиць, рисунків, джерел.

Додаток Е

**Рекомендована форма самооцінювання кваліфікаційної роботи
здобувачем**

Критерій	Рівень			Коментар
Огляд літератури побудовано навколо основної проблеми, використано найактуальніші сучасні дослідження за темою, чітко відображено зв'язок між завданнями, поставленими в роботі, та попередніми дослідженнями	+	+	+	
Надана конкретна та точна інформація про методи та дані (кількість, температура, тривалість, послідовність, умови, розташування, розміри тощо), методи пов'язані з іншими дослідженнями.	+	+	+	
Наведено конкретні результати з поясненнями та аналізом, порівняння з результатами інших досліджень, показано чіткий зв'язок проблеми з отриманими результатами,	+	+	+	
Надано пропозиції щодо удосконалення, що підкріплено відповідними обґрунтуваннями (прогноз, модель тощо)	+	+	+	
Висновки містять зв'язок з найважливішими аспектами попередніх розділів, підсумок ключових результатів, продемонстровано зв'язок між цією роботою та наявними дослідженнями зосереджена увага на суттєвих результатах, зазначено їх можливе застосування; подано обмеження, на які слід спрямувати майбутні дослідження.	+	+	+	
Перелік посилань є повним та достатнім для вирішення завдань дослідження	+	+	+	
Робота оформлена повністю відповідно до вимог	+	+	+	
Робота не містить друкарських та граматичних помилок	+	+	+	

Підтверджую, що робота виконана мною самостійно, не містить академічного плагіату. Зокрема, у моїй роботі немає запозичення текстів, ідей чи розробок, результатів досліджень інших авторів без посилань на них, у тому числі буквального перекладу з іноземних мов чи перефразування, що видаються за свій текст, вирваних із контексту тверджень, цитат без лапок, фабрикації (вигаданих) даних чи фальсифікації (вигаданих і модифікованих на догоду бажаному висновку) результатів досліджень.

ВІДГУК на кваліфікаційну роботу

_____ (ім'я, по батькові, прізвище)

на тему: « _____ »

1. Актуальність теми

У рецензії обґрунтовується важливість теми дослідження, її значення для науки, освіти чи практики.

Приклад: Тема кваліфікаційної роботи є актуальною, оскільки...

2. Структура і зміст роботи

Аналізується логічність побудови, відповідність структурних частин (вступ, розділи, висновки), повнота розкриття теми.

Приклад: Робота складається з трьох розділів, які логічно пов'язані між собою...

3. Рівень теоретичної та практичної підготовки

Оцінюється глибина теоретичного аналізу, використання наукових джерел, здатність до узагальнення, застосування методів.

Приклад: Автор демонструє добру обізнаність з теоретичним матеріалом та сучасними дослідженнями...

4. Практична цінність результатів

Визначається, чи можуть результати бути використані на практиці, в подальших дослідженнях, чи містять інноваційні пропозиції.

Приклад: Запропоновані автором рекомендації мають прикладне значення і можуть бути реалізовані в...

5. Загальний рівень виконання роботи та мова викладу

Аналізується якість оформлення, грамотність, стиль викладу, дотримання вимог.

Приклад: Робота виконана відповідно до вимог, матеріал викладено чітко, грамотно, логічно.

6. Зауваження та рекомендації

Формулюються конструктивні зауваження (якщо є), що не знижують загального позитивного враження.

Приклад: Доцільно було б більше уваги приділити...

Кваліфікаційна робота [ПІБ студента] на тему «...» відповідає вимогам, що ставляться до такого виду робіт, і заслуговує на оцінку «__».

Науковий керівник _____
науковий ступінь, вчене звання, посада ім'я ПРІЗВИЩЕ

Дата «__» _____ 202__ р.

Додаток Ж

**СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОДАННЯ**

голови екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи

Скерується здобувач освіти _____ до захисту
(ім'я прізвище)

кваліфікаційної роботи за спеціальністю _____

першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти на
тему: «_____».

Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Декан факультету _____ ім'я ПРІЗВИЩЕ

Довідка про успішність

Здобувач освіти _____ за період навчання на факультеті
_____ з 20__ року до 20__ року повністю
виконав(ла) навчальний план за освітньою програмою з таким розподілом
оцінок за:

шкалою ECTS: А ___ %; В ___ %; С ___ %; D ___ %; E ___ %.

Диспетчер факультету _____ ім'я ПРІЗВИЩЕ

Висновок керівника кваліфікаційної роботи

Здобувач(ка) _____

_____

_____

Керівник роботи _____
(підпис)

«___» _____ 202__ року

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота розглянута. Здобувач(ка) _____
допускається до захисту цієї кваліфікаційної роботи в ЕК.

Завідувач кафедри

«Назва кафедри» _____ ім'я ПРІЗВИЩЕ

«___» _____ 2025 року

РЕЦЕНЗІЯ на кваліфікаційну роботу

здобувача: _____
(П.І.Б. здобувача)

на тему: « _____ »,
подану на здобуття освітнього ступеня _____ за спеціальністю: _____

Критерії	Рівень		
	Незадовільний	Достатній	Високий
актуальність обраної теми			
відповідність роботи затвердженим темі та завданню			
ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у кваліфікаційній роботі, їхня достовірність і новизна, повнота викладу основних результатів			
якість та глибина проробки основних розділів (теоретичних питань, практичної частини, експериментальних досліджень тощо)			
використання останніх досягнень науки й техніки, сучасної вітчизняної та зарубіжної літератури			
якість оформлення роботи (ясність та логічність викладання, грамотність, дотримання вимог та положень тощо)			
практична цінність представленої роботи та доцільність її використання в сфері туризму та гостинності			
загальний рівень підготовки здобувача до самостійного вирішення теоретичних питань та прикладних задач			

Особливі зауваження та рекомендації: _____

_____

_____

Загальний висновок: Робота виконана на **достатньому/недостатньому*** науково-методологічному рівні, **може / не може*** бути допущена до захисту. **Здобувач:** _____ **заслуговує / не заслуговує*** на присвоєння **кваліфікації:** магістр із туризму та рекреації

Примітка: *потрібне підкреслити

Рецензент:

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (П.І.Б.)

“ ___ ” _____ 202__ р.

Декларація академічної доброчесності

Я, _____,
студент/ка групи _____ Сумського національного аграрного
університету зобов'язуюсь дотримуватися принципів академічної
доброчесності під час виконання кваліфікаційної роботи. Я
поінформований(а), що у разі порушення мною академічної доброчесності
під час виконання кваліфікаційної роботи повинен/нна буду нести
академічну та/або інші види відповідальності і до мене можуть бути
застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення академічної
доброчесності та етики академічних взаємовідносин, в тому числі,
кваліфікаційна робота може бути анульована з наступним відрахуванням із
університету.

Також усвідомлюю, що до мене у майбутньому може бути застосована
процедура позбавлення ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації,
якщо свідомо вчинене порушення академічної доброчесності буде виявлено
під час перевірки кваліфікаційної роботи на наявність текстових запозичень
відповідно до встановленої в університеті процедури з використанням
ліцензованих програмних продуктів.

дата

підпис

Коваленко Олександр Вікторович
Єпик Лариса Іванівна
Онопрієнко Володимир Петрович
Дяченко Лідія Антонівна
Новікова Анна Віталіївна

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до кваліфікаційної роботи

Суми, РВВ, Сумський національний аграрний університет, вул. Г. Кондратьєва, 160

Підписано до друку: грудень, 2025 р.   Формат А5:   Гарнітура Times New Roman

Тираж: 100 примірників   Замовлення _____   Ум. друк. арк. 2,0
